

Sandras Botičelis*

Išmok priimti

Didžioji stiklo piramidė Monai kėlė nuotaiką. Kerėjo ją savo orine forma, išūliai iškilusia tarp Luvro rūmų akmeninių paviljonų, savo skaidrumu ir tuo, kaip gėrė į save šaltą lapkričio saulę. Senelis kalbėjo nedaug. Ir vis tiek ji matė, kad jo nuotaika puiki, nes spaudė jos mažą delniuką švelniai ir tvirtai, kaip tą daro laimingi žmonės, ir eidamas laisvai mosikavo rankomis. Nors ir nebyliai, iš jo spinduliavo vaikiškas laisvumas.

– Kokia ta piramidė graži, Dadė! Kaip didelė kiniška skrybėlė, – nusprendė Mona, sprausdamasi tarp turistų, kurie būriavosi ant grindinio.

Anri į ją pažiūrėjo ir jo šypsena kiek suglebo nuo įsimaišiusios abejonės. Keista senelio veido išraiška prajuokino mergaitę. Jie įžengė į stiklinį pastatą, perėjo patikrą, pasuko palei eskalatorių ir atsidūrė didžiulėje salėje, beveik niekuo nesiskiriančioje nuo laukimo salių stotyse ar oro uostuose, paskui patraukė link Denono sparno. Sumaišties atmosfera aplink juos buvo troški. Taip, troški, nes minią dideliuose muziejuose daugiausia sudaro tie lankytojai, kurie nežino, ko atėjo. Jie sukuria visuotinio pasimetimo jausmą, kai oras nuostoja cirkuliuoti, prisipildo neryžtingumo ir netgi tam tikro

* Sandro Botticelli.

nerimastingumo, būdingo tokioms vietoms, tapusioms savo sėkmės aukomis.

Šurmulio apsuptyje Anri atsitūpė, sulenkdamas savo džiules liesas kojas, kad kalbėdamasis su anūke galėtų žiūrėti jai į akis. Visada taip darė, kai norėdavo pasakyti ką nors tikrai svarbaus. Jo plieninis, skambus ir žemas balsas nustelbė aplinkinį triukšmą. Sakytum, visoje Žemėje nutildė tuščius plepalus ir varginančius balsus.

– Mona, kiekvieną savaitę mes, aš ir tu, eisime į muziejų pažiūrėti meno kūrinio – vieno vienintelio. Šitie žmonės aplink mus norėtų viską praryti vienu kąšniu, todėl jie pasimetę, nes nežino, kaip suvaldyti savo norus. Mes elgsimės daug protinčiau, daug išmintingiau. Ilgai apžiūrinsime vieną meno kūrinį, pirmiausia tylomis, o paskui apie jį pasikalbėsime.

– Tikrai? O aš galvoju, kad eisime pas gydytoją (norėjo pasakyti „vaikų psichiatrą“, bet nebuvo tikra, ar jis vadinasi būtent taip).

– Mona, o po to tu norėtum nueiti pas psichiatrą? Tau tai svarbu?

– Norėčiau? Gal juokauji! Bet kur, išskyrus jį!

– Tada paklausk, mieloji. Jo ir nereikės, jei atidžiai žiūrėsi į tai, ką tau rodysiu.

– Tikrai? Ar blogai, kad apsieisime be... (ji vėl suklypo prie pavadinimo ir nusprendė rinktis paprastesnį žodį) gydytojo?

– Ne, nieko blogo. Prisiekiu viskuo, kas žemėje yra gražu.

*

Įveikę laiptų labirintą Anri ir Mona atsidūrė visai nedidelėje salėje, pro kurią ėjo daugybė žmonių, bet niekas ar beveik niekas nepasivargindavo žvilgtelėti į ten garbingai kabojusį kūrinį. Anri paleido anūkės ranką ir nepaprastai švelniai tarė:

– Dabar žiūrėk, Mona. Tiek minučių, kiek tik reikės, svarbu, kad įsižiūrėtum, iš tikrųjų įsižiūrėtum.

Mona išsigandusi atsistojo priešais paveikslą, kuris buvo stipriai apgadintas, daugybėje vietų įtrūkęs ir ištrupėjęs. Paveikslą, kuris iš pirmo žvilgsnio alsavo nykstančia ir tolima praeitimi. Anri taip pat į jį žiūrėjo, bet labiausiai stebėjo anūkę, jautė jos abejones ir suglumimą. Štai ji suraukia antakius, o paskui bando slopinti nedrąsų juoką. Jis žinojo, kad dešimtmetės mergaitės, kad ir kokioms judrioms, smalsioms, jautrioms ir gudrioms, net ir Renesanso šedevras į ekstazę iš karto nenuves. Jis žinojo, kad, kitaip nei manoma, norint prasiskverbti į meno gelmes reikia laiko, kad tai varginantis užsiėmimas, o ne nuolankus žavėjimasis. Taip pat žinojo, kad Mona žais šį žaidimą, nes jis to paprašė, ir, nors ir sumišusi, atidžiai, kaip ir žadėjo, nagrinės formas, spalvas, medžiagą.

Vaizdas lengvai skaidėsi į dalis. Pačioje kairėje buvo galima nuspėti esant fontaną, priešais kurį panašiai kaip frizuose buvo sustojusios keturios jaunos moterys ilgais garbanotais plaukais, stebinančios savo panašumu. Laikė viena kitą už rankos ir atrodė, kad yra susipynusios į žmonių girliandą, kurioje ritmingai mainėsi jų skirtingų spalvų drabužiai: pirmosios spalvos buvo žalia ir violetinė, antroji buvo apsirengusi baltai, trečioji vilkėjo rožinį apdarą, o ketvirtoji – geltonai oranžinį. Atrodė, kad ši daugiaspalvė eiseną juda į priekį. Priešais ją, paveikslo dešinėje, neutraliame fone viena stovėjo penktoji moteris, jauna, nepaprastai graži, su nuostabiu vėriniu ant kaklo, apsirengusi purpurinės spalvos suknele. Regis, ją taip pat kažkas stūmė į priekį, tarsi būtųėjusi pasitikti eisenos. Beje, ji rankose laikė ir link moterų tiesė gabalėlį audeklo, į kurį viena iš būtybių rožiniu apdaru atsargiai kažką dėjo. Ką ji dėjo? Pasakyti

neįmanoma. Daikto vaizdas buvo nusitrynęs. Pirmame plaine kampe dar buvo galima įžiūrėti berniuką, pasisukusį šonu, šviesiais plaukais, su švelnia juoko išraiška. Aplinkos vaizdas buvo praktiškai visas ištrupėjęs: apie fontaną kairėje buvo galima spėti tik iš nukirstos beveik nebeįžiūrimos kolonos, kuria užsibaigė scena dešinėje.

Mona išitraukė į žaidimą. Tačiau šešių minučių jai jau buvo per daug. Šešios minutės priešais išblukusį paveikslą buvo neįprasta ir sunki užduotis. Taigi ji atsisuko į senelį ir pradėjo pokalbį įžūliai, kaip tik ji galėjo sau leisti:

– Dadė, tavo paveikslas visas nutriušęs! Tavo veidas šalia jo atrodo visai jaunas...

Anri pažvelgė į paveikslą ir į apgadintas jo vietas, kurios atrodė kaip randai. Tada pritūpė.

– Geriau paklausk, ką pasakysiu, ir nekalbėk niekų... Tu sakai „paveikslas“! Štai ir nepataikei! Visų pirma, Mona, čia ne paveikslas. Tai vadinama freska. Žinai, kas yra freska?

– Taip, atrodo... bet pamiršau!

– Freska – tai paveikslas, kuris tapomas ant sienos, ir todėl jis labai trapus, nes jeigu siena pradeda trupėti – o sienos laikui bėgant labai nusidėvi – tai tada ir paveikslas pradeda trupėti...

– O kodėl dailininkas nutapė ant šitos sienos? Nes čia Luvras?

– Tikrai ne. Tiesa, menininkas gali norėti nutapyti freską Luvre, nes Luvras yra pats žymiausias muziejus Žemėje, ir būtų suprantama, jei dailininkas savo kūrinį norėtų nutapyti iš karto čia, aptraukti juo tarsi oda rūmų sienas. Bet žinai, Mona, Luvras ne visada buvo muziejus. Viso labo apie du šimtus metų. Prieš tai jis buvo pilis, kurioje gyveno karaliai ir dvariškiai. Dailininkas šitą freską nutapė maždaug 1485 metais. Ir jis ją skyrė ne Luvro sienai, o vienai vilai Florencijoje.

– Florencijoje? (Ji nevalingai patampė pakabuką ant kaklo). Tai man primena tavo buvusios sužadėtinės vardą, tos, kurią turėjai prieš močiutę.

– Man tai nieko nesako, bet visko gali būti! O dabar paklausk. Florencija yra miestas Italijoje. O tiksliau, Toskanoje. Ten gimė tai, ką vadiname Renesansu. XV amžiuje, kuri italai vadina kvatrocentu, Florencija buvo tarsi burbuliuojantis katilas. Ten gyveno apie šimtas tūkstančių žmonių, miestas klestėjo, nes vyko prekyba, veikė bankai. Ir žinai, religiniai ordinaai, aukšti politikai ir tiesiog piliečiai, tie, kurie stovėjo ant aukščiausio socialinio laiptelio, norėdami įprasminti sukauptą turtą ir parodyti įtaką, rėmė amžininkų kūrybą. Apie juos sakoma, kad jie buvo didieji mecenatai. Taigi dailininkai, skulptoriai, architektai naudojosi jų pasitikėjimu ir pinigais, kuriuos šie skyrė, kad sukurtų neįtikėtinaai gražių paveikslų, statulų arba pastatų.

– Jie, aišku, buvo iš aukso...

– Ne visai. Viduramžiais tikrai buvo labai gražių paveikslų, kurie buvo gausiai padengti aukso lapeliais. Dėl to daiktas tapdavo vertingas ir, be to, tai simbolizavo dieviškąją šviesą! Bet Renesanso laikotarpiu tapyboje vis labiau atsisakoma auksinimo bei jo kuriamo spindesio ir stengiamasi geriau perteikti tikrovę, tokią, kokią ją mato žmogus – su skirtingais peizažais, savitais veidais, gyvūnais, judančiais gyvais padarais, daiktais, dangumi ir jūra.

– Nes žmonėms patinka gamta?

– Tiksliai pasakyta: žmonėms pradeda patikti gamta. Bet žinai, kai kalbu apie gamtą, tai galvoje turiu ne tik tai, kas auga ant žemės.

– O ką dar?

– Taip pat abstrakčiai kalbu apie žmogiškąją prigimtį. Žmogiškoji prigimtis yra tai, kas mes esame giliai viduje, su savo

tamsiomis ir šviesiomis spalvomis, savo trūkumais ir geromis savybėmis, savo baimėmis ir viltimis. Ir žinai, būtent šią žmogiškąją prigimtį menininkai nori patobulinti.

– O kaip?

– Jei prižiūri sodą, tai rūpiniesi gamta. Tu jai leidi vešėti. Ši freska stengiasi padėti žmogiškajam pradui, pasakydama kai ką labai paprasto, bet esminio, ką tu turėtum įsidėmėti visiems laikams, Mona.

Bet Mona, norėdama paerzinti senolį, užsidengė ausis ir užsimerkė, tarsi nenorėtų girdėti ir matyti nieko, ką jis jai sakys. Po kelių sekundžių ji kilstelėjo vieną voką norėdama pamatyti jo reakciją. Jis nerūpestingai šypsojosi. Tada ji nutraukė savo žaidimą ir sutelkė visą dėmesį. Nes jautė, kad senelis po ilgų tylos, stebėjimo ir pokalbio minučių, po šio trumpo pasivaikščiojimo po apgadintą paveikslą, kuris vėrėsi prieš akis, pagaliau jai atskleis vieną iš savo paslapčių, kurias laikė giliai širdyje.

Anri pakvietė atidžiau pažiūrėti į nusilupusią vietą, kur turėjo būti nutapytas daiktas, kurį jauna moteris dešinėje ėmė į savo rankas. Mergaitė pakluso.

– Šių keturių moterų eiseną kairėje sudaro Venera ir trys gracijos. Tos deivės yra dosnios. Jaunai mergaitei jos atnešė dovaną, tik nežinome kokią, nes nusitrynę dažai. Trys gracijos yra tai, ką mes vadiname alegorijomis, Mona: jos neegzistuoja tikrame gyvenime ir tu jų niekada nesutiksi, bet jos vaizduoja svarbias vertybes. Sakoma, kad jos reiškia tris etapus, kurie mus padaro socialius ir atvirus, tai yra padaro mus tikrai žmogiškomis būtybėmis. O ši freska parodo, kokie nepaprastai svarbūs yra tie etapai. Ji nori, kad tie etapai išsiskintų kiekviename iš mūsų.

– Trys etapai? Kokie etapai?

– Pirmasis yra mokėti duoti, trečiasis – mokėti gražinti. O tarp tų dviejų yra dar vienas, be kurio niekas nebūtų įmanoma, jis

tarsi akmuo, laikantis skliautą, kertinis akmuo, ant kurio remiasi visa žmogaus prigimtis.

– Koks, Dadė?

– Žiūrėk, ką daro ta mergina dešinėje?

– Tu man sakei, jai pasisekė, nes ji priima gautą dovaną...

– Būtent, Mona. Ji priima dovaną. Būtent tai yra pats svarbiausias dalykas. *Mokėti priimti*. Ši freska sako, kad reikia *išmokti priimti*, kad žmogiškoji prigimtis tam, kad pajėgtų daryti didelius ir gražius dalykus, turi būti pasirengusi į save priimti kito žmogaus geranoriškumą, jo norą jį pamaloninti, priimti tai, ko ji dar neturi ar kas ji dar nėra. Visada ateis laikas, kai tas, kuris gauna, turės gražinti, bet tam, kad gražintų, tai yra atiduotų, reikia, kad pirmiausia jis būtų išmokęs priimti. Supranti, Mona?

– Tavo istorija tokia sudėtinga, bet, taip, manau, kad suprantu...

– Esu tikras, kad supranti! Ir žinai, šios moterys tokios gražios, piešinys toks lengvas ir grakštus, o linija – nepertraukiama, niekur neatsimušanti ir nenuklystanti, parodo, kokia svarbi toji tąsa, ta grandinė, kuri turi žmones sujungti tarpusavyje ir pagerinti jų prigimtį: duoti, priimti ir gražinti; duoti, priimti ir gražinti; duoti, priimti ir gražinti...

Mona nebežinojo, ką sakyti. Labiausiai ji nenorėjo nuvilti savo senelio. Pokalbio su juo metu jau bandė pajuokauti, todėl dabar pritilo, kad nepridurtų dar ko nors per daug naivaus, nes puikiai žinojo, jog jis su ja kalbasi ir atsivedė į šį didžiulį muziejų tam, kad ji taptų šiek tiek labiau suaugusi. Šiuo metu ji tiesiog jautėsi tampoma į skirtingas puses, nes tas kvietimas suaugti, naujo pasaulio tyrinėjimo svaigulys turėjo nepaprastą įmagnetinančią jėgą, juo labiau kad kvietimą siuntė Anri, kurį ji dievino. Vis dėlto pačioje giliausioje sielos kertelėje jau

tūnojo siaubinga nuojauta, kad jei ką nors gražinsi, to jau niekada nebeturėsi. Ir tas gailestis, stiprus, nors ir tolimas, dėl višiemis laikams pradingusios vaikystės suspaudė jai širdį.

– Einam, Dadė? Pirmyn, draugužiai?

– Eime, Mona! Pirmyn!

Anri paėmė jos ranką ir jie lėtai nekalbėdami išėjo iš Luvro. Lauke jau temo. Anri puikiai suprato, kokios neramos mintys ką tik suvirpino anūkę. Tačiau stengtis apsaugoti kitus, kad jų kompanijoje patirtų vien gražias akimirkas, pilnatvę ir svaigulį, jis sau kategoriškai neleido. Ne, jis labai gerai žinojo, kad egzistencija turi vertę tik tada, jei priimi ir jos žiauriąją pusę, nes ji, perėjusi laiko išbandymus, pasirodo besanti vertinga ir derlinga žemė, graži ir naudinga medžiaga, dėl kurios gyvenimas tikrai yra gyvenimas.

Be to, dėl vaikystės stebuklo Monos nerimas ilgai netruko: linksmai žingsniuodama ji ėmė dainuoti. Anri jos niekada nenutraukdavo tokiais momentais, kurie jam atrodė neįtikėtinais jaudinantys. O tada staiga visai nebetoli namų Mona nutilo, prisiminusi jūdviejų melagystę, dėl kurios buvo susitarę, kad nereikėtų vaikščioti pas vaikų psichiatrą. Ji atmerkė savo dideles žydras akis ir pasuko išdykusią galvelę krizendama dėl pokšto, kurį jiedu buvo iškrėtę tėvams.

– Dadė, o ką man sakyti, jei tėtis ir mama paklaus, kokia to gydytojo pavardė?

– Pasakyk jiems, kad jo pavardė – daktaras Botičelis.